

ג' ל י ר נ ו ת ל ע י ו נ ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ
סנת הסג' עירי:
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה
מהדורה מיוחדת בשביל ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה

עקב (תשי"ז)

ל"ב - כ"ב

עיי'ן גם בליונות עקב תש"ב וביחוד תשי"ג/טעסקו סניהם בפסוקים אלה וצורפם לגליוננו!

י"ב ועתה ישראל מה ה' אלוקיך טואל מעמך
 כי אם ליראה את ה' אלוקיך

ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך

י"ג לשמור את מצוות ה' ואת חקותיו...

ר"י יוסף אלבנו: ספר העיקרים מאמר ג' ל"א:

התכלית המוטב אל הנפש בהיותה בגוף מצד קיום מצות התורה אינו אלא שתקבע בנפשו תכונת פראת ה' ית', וכטיהיה בה התאר הזה "ליראה את ה' הנכבד והנורא חתעלה הנפש ותוכל להשיג החיים הנצחיים..."
 ... ולזה יהיה מה שנאמר בתורה (דב' ו' י"ג; י"ז כ') "את ה' אלוקיך תירא" אע"פ שהיא מצוה פרטית - הנה היא כלל כל מצוות התורה או מצוות רבות ממנה, לפי שהיראה היא התכונה הנקנית באמצעות מצות התורה והיא התכונה היותר מסובחת שישיג האדם ולא חושב כי אם אחר עמל רב והסתדלות גדול, שהרי אברהם אבינו לא נאמר עליו "ירא אלוקים" עד סוף נסיונותיו, טאמר הכתוב עליו (בר' כ"ב) "כני עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה"ו כלומר: כבר הצעת אל התכונה המסובחת טאפטר שישיג האדם בעולב הזה, כדי שיזכה לחיי העוה"ב. ועבור זה תוהיר התורה במקומות רבים על התכונה הזאת. אמרה: "ויראת מאלוקיך, אני ה' " (ויקרא י"ט); וכן (דב' ו') "את ה' אלוקיך תירא".

לפי שהתכונה הזאת קטת ההטבה מאד ועם כל זה חושב בסמירת מצוות התורה, בעבור זה אמר הכתוב: (דב' י' י"ב): "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך טואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלוקיך... לשמור את מצוות ה' ואת חקותיו..."

ובארו על זה הדרך, כי כשה היה אומר לישראל גודל הפלות חסדי ה', מן הדין היה ראוי אל האזר ליראה את ה' וללכת בדרכיו ולאהבה אותו ולעבדו בכל לב ונפש, כדי שישיג שלמותו הנפשית, ולפי שזה עגין קטת מאד, שיביע האדם אל המדרגה הראויה מן היראה והאהבה והעבודה בכל לב ובכל נפש - הקל עליו ה' ית', כי החת כל זה צוהו לשמור חוקות ה' ומצוותיו בלבד, ובוזה חושב מדרגת התכונה המגעת לו מצד העבודה בכל לב ובכל נפש.

ויהיה פירוט הפסוק כן: ועתה, ישראל, הסתכל גדל הפלגת חסדי ה', מה הוא טואל מעמך, כי אינו טואל מעמך כי אם החת יראת ה' וחחת לכת בדרכיו ולאהבה אותו וחחת עבודתו בכל לב ובכל נפש שהיית מחויב לעשות, אינו טואל כי אם לשמור מצוות ה' ואת חקותיו אשר אנכי מצוך היום, "לשוב לך", כלומר: וכל זה לשוב לך, כי באמצעות שמירת מצוות התורה יוסג התכלית האנושי, שהיה ראוי שישיגהו האדם בעמל גדול ובטורח מופלג באמצעות היראה והאהבה והעבודה אל ה' ית' בכל לבו ובכל נפשו.

והבן את הפירוט בזה הפסוק, כי הוא מופלג מאד, תוסד בו הקוטיה שהקטו עליו: גמ' ברכות י"ג ע"ב: אטו יראה מלתא זוטרתא היא? (דבר קטן הוא?) וחרצו: "אין (=) לגבי משה מלתא זוטרתא היא".

ואין הירוץ זה מספיק, כי יש לבעל הדין לחלוק ולומר: אין דאוי טיאמר העטיר המופלג לעני טאין לו כלום: "מה אני טואל מעמך כי אם אלף זהובים" לפי טאלף זהובים לעני דבר גדול הוא וקטת ההטבה ואין העטיר מדכר בזה נכונה.

ולפי דרכנו מתפרט יפה, כי אין ה' ית' מבקט דבר שהוא קטת ההטבה אלא קיום מצוות התורה, כי תכונת היראה המטך (=תוצאה) אל קיום מצוות התורה, וכן באר דוד (תהלים קי"א) "ראשית חכמה יראת ה' סכל טוב לכל עוטיהם" - כי מבחר ועיקר החכמה להשיג יראת ה' כי "ראשית" כמו (עמוס ו' ו') "וראשית סמנים יומטחו" ובארו חז"ל (ברכות מ"ב) "ללומדיהם" לא נאמר, אלא, "סכל טוב לכל עוטיהם", לומר, כי מעטה המצוה מביא אל התכלית המוטב,

(עקב חסי"ז)

מצד ההסכלה, שהכל מודים עליו שהוא עיקר תכלית האדם.
וכן נמצא באיוב (כ"ח כ"ח) "ויאמר לאדם: הן יראת ה' היא חכמה". כלומר
תכלית החכמה להטיג יראת ה'.

1. מה הקסי הגדול בפסוקנו שבקט ר' יוסף אלבו ליטב?
2. הסבר את דבריו האחרונים לפני התחילו לפרט פסוקנו "ובזה תוסג מדרגת התכונה המגיעת לו...".
3. לכאורה סוטה ר' יוסף אלבו בפרוטו ססיה גדולה מפוטו סל מקרא. כמה?
4. כיצד אפשר בכל זאת להתאים דבריו עם כונת הפסוק?
5. במה עוזר הפסוק ממזמור קי"א להוכיח צדקת פרוטו?
6. למה הוסיף עוד ראיה מספר איוב, במה עולה היא על ראיתו מספר תהלים להוכיח צדקת פרוטו?
7. למה הכניס עוד את דברי חז"ל (ברכות מ"ב) בין סתי הוכחות מתהלים ובאיוב במה מחזקים דבריהם את פרוטו לפסוקנו?

שאלות ודיוקים ברט"י

1. י"ב ד"ה ועתה ישראל: אע"פ שעטיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחבתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו טואל מכם כי אם...
 - (א) מה קסה לו בפסוקנו, האם זהו אותו קסי טאוטו מיטב ר' יוסף אלבו לעיל או קסי אחר?
 - XX (ב) בעל גור אריה מפרט דברי חז"ל אלה: "והנה מי שיאמר שיעטה הקבה"ו אדם צדיק ירא חטא - הוא סני הפכים בנוטא אחד". הסבר - למה הם הפכים?
3. י"ג ד"ה לשמור את מצוות ה': ואף
 - XX (א) מה קסה לו בפסוקנו
 - XX (ב) מה ראה רס"י להוסיף "הכל" ומי לא ידע ש"סמים וטמי השמים הארץ וכל אשר בה" הוא "הכל".
4. י"ד ד"ה הן לה' אלוקיך: הכל ואעפ"כ רק באבותיך חטק ה' מן הכל
 - X מקסה הרא"ם: אבל מה ספירט הרב "ולא יקח טוחד" - לפייסו בממון, לא ידעתי מה ממון נופל אצל הקבה"ו? התוכל ליטב דברי רס"י?
5. י"ז ד"ה ולא יקח טחד: לפייסו בממון.
 - X מקסה הרא"ם: אבל מה ספירט הרב "ולא יקח טוחד" - לפייסו בממון, לא ידעתי מה ממון נופל אצל הקבה"ו? התוכל ליטב דברי רס"י?

ג. י"ז אשר לא יטא פנים ולא יקח טוחד.

רמב"ן: ופרוטו בטוחד טאפילו חסיד גמור שיעבד עברה, לא יקח ממנו מצוה ממצוותיו בטוחד לכפר לו, אבל יעניטהו על חטאיו ויגמול לו ככל טובותיו.
והנכון בעיני שיאמר - "אשר לא יטא פנים" וגדולי בני אדם בריבם עם קטניהם ולא יקח טוחד מעשילים בריבם עם דל, כי הוא "עוטה מטפט יתום ואלמנה" מן הגדולים וקבע את קובעיהם נפט. (המלים האחרונות ברמב"ן לקוחות ממסלי כ"ב כ"ג).

1. האכ טונה הרמב"ן בפרוטו זה מפרוטו סל רס"י או לא?
2. מה ראה הרמב"ן לבכר פרוטו הסני על הראטון, במה עולה הסני על הראטון?

השאלות המסומנות X קטות והמסומנות XX קטות ביותר, יפתור כל אחד לפי הבנתו.
שאלות ותשובות יס לסלוח לנחמה ליבוביץ, ההסתדרות הציונית העולמית, המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה, ירוסליב, ת.ד. 92